

керамічних виробів його авторства. Митець в подібних роботах показав наскільки виразною та доречною може бути кераміка, виконана в стилістичних прийомах поп-арту.

Протягом ХХ століття низка митців, що займалися актуальними практиками звертались до кераміки, втілюючи свої оригінальні задуми та рішення, оновлюючи традиційну техніку.

Сьогодні все більше митців продовжують ці експерименти, реалізуючи в кераміці арт-об'єкти, що знаходяться на перетині різних видів мистецтва.

Художники використовують техніку, принципи декору, прийоми формотворення кераміки. Періодично експерименти з керамікою поширюються на сферу дизайну, колаборацій з брендами.

Зразком є співпраця одного з найвпливовіших художників сучасності, Джеффа Кунса з фірмою Bernardaud – французькою мануфактурою кераміки. Проект полягав у створенні лімітованої серії маленьких фарфорових фігурок – копій легендарних робіт Кунса, що в оригіналі мають величезний розмір та втілені в хромованому металі. Роботи повторюють одні з найвідоміших в творчості митця – іронічних скульптури, що імітують іграшкових тварин з повітряних кульок.

Ця колаборація є черговим нагадуванням того, настільки сьогодні є багатограним мистецтво та як легко наразі стираються межі між образотворчим та декоративним, дизайном та актуальним мистецтвом.

До сміливих та яскравих пошуків з керамікою звертаються і українські художники.

Роботи з кераміки можна побачити в творчості Олега Тістола, Миколи Маценка та інших митців, що займаються актуальним мистецтвом та більш звичним для яких є живопис чи інсталяція.

Окремо варто виділити професійних керамістів, що маючи фахову освіту, досконало володіючи технологією, нівелюють ужиткову функцію кераміки, втілюючи в ній гостросоціальні арт-об'єкти.

Олеся Дворак-Галік, Володимир Хижинський, Юрій Мусатов, Єлизавета Портнова та інші митці створюють об'ємно-просторові композиції, керамічні скульптури, що направлені на пошук нової художньої мови, виразності. Їх творчі роботи за своїм візуальним та змістовим вирішенням тяжіють до актуального мистецтва, давно вийшовши за межі декоративно-прикладного та образотворчого.

Отже, сьогодні кераміка стає одним з затребуваних матеріалів у творчості художників, що займаються актуальним мистецтвом, у цій техніці реалізуються сміливі та оригінальні мистецькі пошуки.

Карпов Віктор,

*доктор історичних наук, завідувач кафедри
мистецтвознавчої експертизи НАКККіМ
ORCID 0000-0002-3446-9187*

ВІЙСЬКОВА СИМВОЛІКА У СТРУКТУРІ ВІЙСЬКОВО-ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

Історичний процес та процес історичного пізнання – дві важливі сторони наукового розуміння історії, які суттєво впливають на дослідника й одна на одну. Процес історичного пізнання відзначається тим, що не може вплинути на минуле, однак створює можливості прогнозувати майбутні шляхи історичного процесу. Найважливішим методологічним питанням історичної науки, в тому числі військової історії є з'ясування об'єкта і предмета досліджень. На думку військового вченого М. Гареева історія, як об'єктивна дійсність є процесом розвитку природи і суспільства, а історична наука являє собою комплекс суспільних наук, що вивчає минуле людства в усьому його розмаїтті [1, 31]. Згідно з цим, як відомо, історична наука складається із всесвітньої історії та історії окремих країн і народів, поділяючись у свою чергу на періоди розвитку людства – історію первісного суспільства, давню, середніх віків, нову, новітню. Безпосередніми галузями історичної науки прийнято вважати економічну історію, військову історію, історичну географію, історіографію тощо. Органічно пов'язані з нею спеціальні історичні науки – археологія та етнографія. Крім того, до історії як комплексу наук безпосередньо прилягають суміжні галузі історичних знань – історичні розділи інших наук, які вивчають різні сторони суспільного життя, культури, науки, мистецтва, техніки.

На основі цих положень, можна визначити об'єкт і предмет військово-історичної науки. Отже, об'єктом військово-історичної науки є військова галузь історії суспільства, а предметом – історія воєн і збройної боротьби у тісному взаємозв'язку з іншими чинниками, у єдності економічних, соціально-політичних, ідеологічних і безпосередньо військових сторін, еволюції способів ведення збройної боротьби, принципів комплектування, організаційного будівництва, технічного оснащення і підготовки збройних сил, методів управління ними у воєнний і мирний час, тилового і технічного забезпечення. Потреба пізнання цих об'єктивних явищ, їх закономірностей і визначає зміст та структуру військово-історичної науки.

У військово-історичних працях, присвячених методології військової історії, стверджується, що військова історія включає в себе історії воєн та воєнного мистецтва, військового будівництва, військової техніки, військово-теоретичної та військово-історичної думки, а також такі допоміжні історичні дисципліни, як військова історіографія та джерелознавство, археографічна і військово-історична робота, військова статистика та військова археологія.

В Україні, із здобуттям незалежності та утворенням військової організації держави, зародився та розвивається процес творення сучасної військової символіки [3]. Цей процес потребує окремого свого дослідження і пізнання та має знайти своє місце в структурі військово-історичної науки. Проблема української військової символіки в історіографії уже стала предметом окремих спеціальних досліджень. У науковому контексті до цієї теми зверталася ціла низка вчених. Фундаментальні роботи з комплексного вивчення символіки загалом та військової зокрема представлені Я. Ісаєвичем, А. Гречило, М. Дмитрієнко, Ю. Савчуком, Б. Якимовичем, М. Чмирем, В. Карповим, К. Гломоздою, В. Вороніним, О. Сокирко, Є. Славутичем, В. Панченко, А. Руккасом, О. Іщуком, Н. Ніколаєнко, М.Ковальчуком, О. Демчучен, Т.Юрровою, О.Нашивочніковим, С.Фроловим, М.Слободяноком.

У системі історичних наук значне місце посідають спеціальні історичні дисципліни, які своєю різноманітністю об'єктів і предметів вивчення, вироблення методик і технологій дослідження стоять на межі з іншими науками і у тому числі військово-історичною наукою. Геральдика, фалеристика, вексилологія, уніформологія, емблематика та інші тісно пов'язані із військовою історією. Усі разом ці дисципліни у загальному значенні характеризуються терміном символіка.

Геральдика, або в українській інтерпретації – гербознавство вивчає історію використання гербів, їх походження, розвиток, закони складання й художнього оформлення та генезис самого процесу герботворчості. Основним *об'єктом дослідження* геральдики є герб як специфічне зображальне історичне джерело. Герб – це символічний пізнавально-правовий знак, конвенційний за суттю і складений за визначеними законами і правилами, вважає науковець Я. Іщенко [3, 146].

Вексилологія, або прапорознавство вивчає прапори, стяги, знамена, хоругви, бунчуки, вимпели, штандарти та інші вексиліуми як історичні пам'ятки, досліджує їхній символічний зміст, а також розвиває на науковому рівні основи їх теоретичного і практичного застосування у сучасних умовах.

Процес становлення української школи прапорництва та вексилології як наукової дисципліни розпочався з утворенням незалежної Української держави. На практичному досвіді відбувається розробка методології досліджень прапорів, створюється джерельна база, опрацьовується термінологія, ведуться наукові студії та дослідження, що закладають підвалини цілісної вексилологічної системи.

Предметом дослідження вексилології є генезис та процеси становлення всіх різновидів прапорів, з'ясування їхнього змісту й походження, вивчення взаємовпливів, оцінка історичного значення та соціальної функції, а основним об'єктом – різні види полотниць з нанесеними на них малюнками або інші, прикріплені до деревка чи спеціального флагштока, символи, які мають розпізнавальне значення [3, 119].

За визначенням дослідників М. Дмитрієнко та Я. Іщенко, фалеристика комплексно вивчає історію заснування та функціонування орденів, нагородних медалей, нагрудних знаків, відзнак, значків та жетонів, досліджує процеси виникнення й розвитку нагородної системи, а також нагородну документацію та статистику в контексті розвитку суспільства [3, 486]. Фалеристика послуговується широким спектром різних методів дослідження: порівняльно-історичним, класифікації, систематизації та типологічним, залучаючи для вивчення методи й методики цілої низки інших галузей історичних знань [4, 16].

Емблематика досліджує емблеми – умовно-символічні зображення якихось понять чи ідей, що виконані у графічній або пластичній формі, мають конкретний зміст і не потребують спеціального тлумачення [3, 219]. Емблеми широко застосовуються у різних сферах суспільного життя – як атрибути влади, знаки власності, знаки розпізнавання, ремісничі клейма, цехові знаки, символи на печатках, у релігійних культах тощо. На основі емблем сформувалися середньовічні герби.

Важливою емблематика є для українського війська та інших військових формувань. Емблеми використовуються на військовій формі одягу для позначення певного роду війська. Емблематика сприяє дослідженням у галузі воєнної історії, мистецтвознавства, релігієзнавства, допомагає визначити культурні та суспільно-політичні впливи, взаємозв'язок різних національних традицій.

Уніформологія вивчає генезис та розвиток форми одягу особового складу військових формувань. Офіційно або стихійно встановлена форма одягу вказує на належність військовослужбовця до певного військового формування держави, виду і роду військ, позначає військово звання. Форма складається з предметів обмундирування, спорядження і знаків розрізнення, встановлених для військовослужбовців. Ці складові уніформи в їх історичному розвитку є об'єктом вивчення уніформології [5, 5].

Дослідник Є. Славутич вважає, що до предмета уніформології входять такі питання вивчення історії мундира, як фасон та його зміни, колір, конструктивні особливості і склад матеріалів предметів військового строю, їхня вартість, технологія виготовлення, спосіб носіння; походження й запровадження у війську як певних комплексів одягу, так і окремо взятих предметів обмундирування й амуніції, причини, умови і наслідки цього процесу; утилітарні і символічні функції військових одностроїв та їхніх елементів; порядок заготовлення обмундирування і спорядження та забезпечення ними військ [3, 479].

Отже, у структурі військово-історичної науки не визначено такий напрям досліджень як військова символіка, що поєднує питання означення військової діяльності засобами геральдики, вексилології, фалеристики, емблематики, уніформології. Становлення та розвиток військової символіки у новітній період історії України свідчить про потребу доповнення структури військово-історичної науки новим розділом.

Література

1. Гареев М. Сражения на военно-историческом фронте : сб. статей. М. : Инсан, 2008. 896 с.
2. Карпов В.В. Історичні витоки української військової символіки та її розвиток в незалежній Україні: дис. ... док. іст. наук : 07.00.01. Переяслав-Хмельницький : Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Г.Сковороди, 2015. 464 с.
3. Спеціальні історичні дисципліни : довідник : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Либідь, 2008. 520 с.
4. Українська фалеристика : 3 історії нагородної спадщини. К. : Либідь, 2004. Кн.1. 480 с.
5. Славутич Є.В. Військовий костюм в Гетьманщині : історико-уніформологічне дослідження : автореф. дис. ... канд. іст. наук. К. : Національна академія наук України; Інститут історії України, 2008. 20 с.

Крупська Ангеліна, студентка НАКККіМ

МЕТОДИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ МИСТЕЦТВА МУЗЕЮ ХАНЕНКІВ

Музей Ханенків - це найбільше зібрання світового мистецтва в Україні. Був побудований меценатами, подружжям Богданом та Варварою Ханенками. Будівництво розпочали навесні 1887 р. План будівлі, на жаль, досі не виявлено, та навіть авторство Роберта-Фрідріха Мельцера, випускника Імператорської академії мистецтв гіпотетичне.

Чоловий фасад особняка було виконано в манері італійських ренесансних палаццо. Будівля оформлена архівольтами, імпостом, пілястрами (у міжвіконнях), фризом, гірляндами та парпетом-балюстрадаю на даху. Також, надзвичайним багатством оздоблення вражає інтер'єр, що являється унікальним поєднанням різноманітних стилів та епох.

В Зеленому кабінеті стіни були декоровані зеленою тканиною, та вручну розписані флорентійськими лілеями. У цій залі зберігалися витвори Західноєвропейського та російського середньовічного мистецтва, китайська бронза та персидська мініатюра.

Золотий кабінет декорований шпалерами на яких зображені сюжети з вічного роману Сервантеса «Дон Кіхот». У центрі зали вітрини з французьким і російським фарфором.

Дельфтська їдальня отримала назву завдяки розміщеним в ній по стінах і розставленим на полицях фаянсовим виробам Дельфтської мануфактури.

Червона вітальня (що, отримала назву завдяки темно-червоній оббивці стін), переповнена полотнами Італійського, Нідерландського Відродження та бароко. Серед них такі творці як : Альбертінеллі, Белліні, Веронезе, Джотто, Караваджо, Карраччі, Корреджо, Пальмечцано, Перуджино, Ротарі, Селлайо, Тьєполо, Брейгель, Йорданс, Рейсдал, Рубенс. Перлиною цієї колекції є диптих «Поклоніння волхвів» анонімний майстер, що фігурує в історії мистецтва як Майстер Ханенківського поклоніння.

Також музейна колекція включає в себе збірку: Єгипетського мистецтва, мистецтва античності, Візантії, у тому числі чотирма іконами доіконоборського періоду (виконаних в техніці енкаустики). Колекція включає в себе унікальні зразки мистецтва Сходу, серед них мистецтво Китаю, Японії, Тибету, Туреччини, Туркменістану, Індії та ін.

Унікальністю музею Ханенків слугує абсолютно новаторська техніка подачі інформації. На сьогодні музей Ханенків, орієнтований на популяризацію та освітню діяльність, шляхом найсучасніших музейних технологій. Розроблені навчальні програми, екскурсії, майстер-класи, що розраховані на різні вікові категорії, лекторій представляє програми для дітей, дорослих, людей з інвалідністю (одна з таких, арт-терапевтична програма для дітей та дорослих з інтелектуальною недостатністю, в основі методики програми загальноприйнятий, доведений факт щодо користі споглядання мистецтва на розвиток функцій мозку людини), зокрема музей передбачає цикли лекцій для батьків з дітьми (до 3-х років), знаходження в музеї дітей молодшого віку, для України являється нововведенням на відміну від європейських практик музейної діяльності. Також ефект максимального залучення публіки, здобувається за допомогою музейних перформансів, зокрема таких як: театралізовані екскурсії (для дітей дошкільного, молодшого шкільного віку), камерні концерти західноєвропейської музики, які дозволяють ознайомитися з поняттям синтезу мистецтв.

Також неможливо не зауважити сучасний підхід, що стосується активної позиції музею у соціальних мережах. Музей Ханенків використовує такі мережі як Facebook та Instagram, що дає можливість залучати сучасну молодь до історії та мистецтва. Мережа Instagram сконцентрована на візуальному контенті, що не може не привертати уваги, проте Facebook дозволяє використовувати максимально інформативні пости, з розкладом найближчих музейних подій, та оповідями, що пов'язані з музейними експонатами або історією світового мистецтва. І ще одна з функцій соціальних мереж це - створення діалогу відвідувач-музей.